

Aktéri a spoluaktéri v systéme poradenstva a prevencie

*Mgr. Judita Malík,
Mgr. Martina Uríková
PhDr. Emília Lazová
Mgr. Zuzana Vojtová*

Obsah

Úvod	3
Multidisciplinárny prístup a multidisciplinárna spolupráca	4
Aktéri MDP v systéme poradenstva a prevencie	6
Spolupracujúce rezorty a spoluaktéri systému poradenstva a prevencie v školstve.....	8
Ďalšie zdroje informácií	10

Použité skratky

ACVA	Akademické centrum výskumu autizmu
CDR	Centrum pre deti a rodinu
CPP	Centrum poradenstva a prevencie
CVI	Centrum včasnej intervencie
MDS	Multidisciplinárny systém
MDP	Multidisciplinárny prístup
MDT	Multidisciplinárny tím
OZ	Odborný zamestnanec
PZ	Pedagogický zamestnanec
ŠCPP	Špecializované centrum poradenstva a prevencie
ŠPT	Školský podporný tím
VÚC	Vyšší územný celok
ZPP	Zariadenie poradenstva a prevencie
ZZ	Zákonný zástupca

Úvod

Tento dokument vzniká vo VÚDPaP v rámci Národného projektu Štandardizáciou systému poradenstva a prevencie k inklúzii a úspešnosti na trhu práce. V rámci projektu vzniklo viacero manuálov a príručiek, ako aj samotné Výkonové a obsahové štandardy výchovného poradenstva. Vytvorené dokumenty zdôrazňovali dôležitosť multidisciplinárnej spolupráce.

Dokument Aktéri a spoluaktéri v systéme poradenstva a prevencie si kladie za cieľ priniesť prehľad o zapojených odborných zamestnancoch v rámci medzirezortnej spolupráce, ktorí s ohľadom na multidisciplinárny prístup predstavujú jednotlivé zložky pomoci pre prijímateľa starostlivosti, teda pre dieťa a jeho rodinu.

Kvôli ľahšiemu uchopeniu textu využívame tiež grafické znázornenie uvedených informácií. Veríme, že tak naplníme cieľ dokumentu, ktorým je prehľadne a názorne na jednom mieste uviesť aktérov a spoluaktérov systému poradenstva a prevencie. Veríme, že dokument môže v ďalšom období slúžiť ako podklad pre ďalšie šírenie myšlienky multidisciplinárnej spolupráce.

Zároveň sa na tento dokument odvolávame v dokumente Multidisciplinárny prístup v systéme poradenstva a prevencie a tvorí jeho pomyselnú prílohu.

Judita Malík

Multidisciplinárny prístup a multidisciplinárna spolupráca

Zadefinovaniu multidisciplinárneho prístupu a vysvetleniu jeho atribútov sme sa venovali v dokumente Multidisciplinárny prístup – základné myšlienky a rámce, ktorý VÚDPaP zverejnil v roku 2020. Pre potreby dokumentu o aktéroch a spoluaktéroch systému poradenstva a prevencie prinášame pohľad na multidisciplinárnu spoluprácu (ďalej len „MDS“) ako na odporúčaný spôsob efektívnej pomoci sprostredkovanej dieťaťu a jeho rodine. Ako rodina na obrázku č.1, ktorá využíva slnečník ako formu ochrany pred slnkom, predstavuje práve slnečník jednu „strechu“, ktorá poskytuje formu pomoci. V jednotlivých častiach pláňa slnečníka si môžeme predstaviť jednotlivé zložky, ktoré v rámci multidisciplinárnej spolupráce existujú vedľa seba a kooperujú pre dosiahnutie želaného cieľa - účinnej odbornej starostlivosti o dieťa a jeho rodinu. V nasledujúcej kapitole sa pozrieme práve na tieto jednotlivé zložky – sú to aktéri a spoluaktéri systému poradenstva a prevencie.

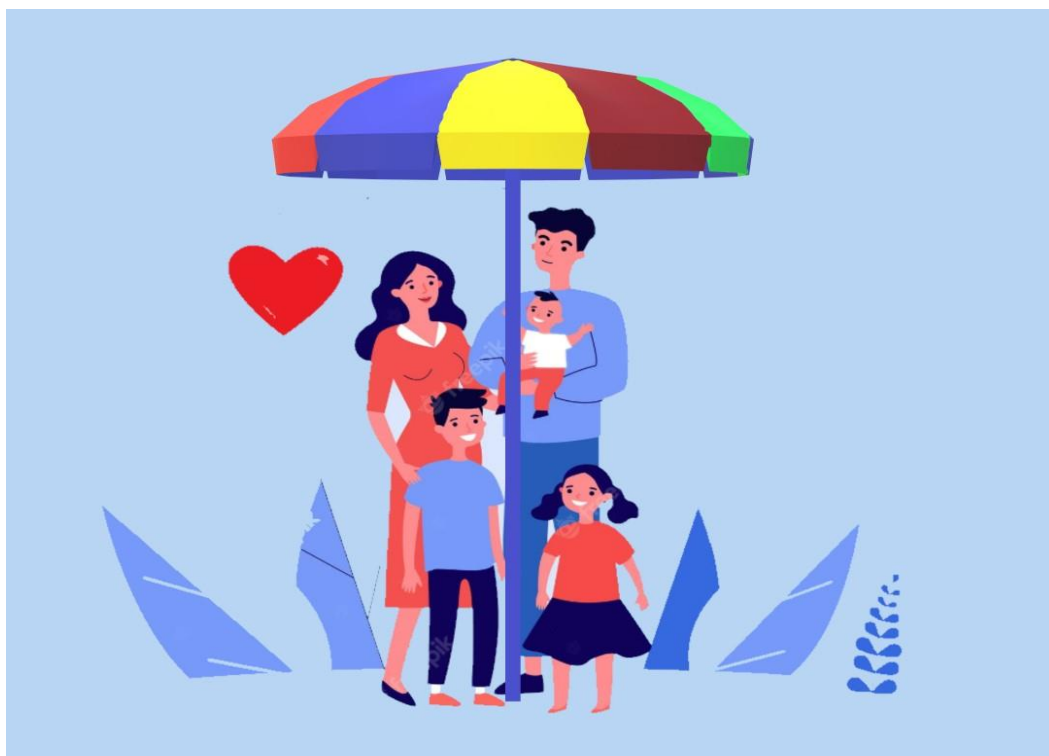
V MDS v systéme poradenstva a prevencie ide o zavádzanie a vytváranie novej kvality spolupráce medzi viacerými tímami na jednotlivých stupňoch 1.-5. úrovne, prípadne s aktérmi starostlivosti o deti a ich rodiny v gescii iných rezortov, v procese odbornej starostlivosti o dieťa a rodinu. Napríklad ide o spoluprácu medzi tímami, kedy odborná starostlivosť poskytovaná na úrovni školského podporného tímu (ďalej len „ŠPT“) školy je nepostačujúca, a preto sa napája na odbornú starostlivosť a činnosť ďalšieho tímu, zväčša z inej organizácie, najčastejšie zariadení poradenstva a prevencie, špeciálnych výchovných zariadení, centier včasnej intervencie a pod.

Hlavným cieľom je rozvoj spolupráce v tíme jedného zariadenia, medzi tímami rôznych organizácií v jednom rezorte, prípadne spolupráca multidisciplinárneho tímu (ďalej len „MDT“), ktorý je zložený z aktérov z rôznych rezortov. Cieľom je zladenie pohľadov a metód poskytovanej odbornej starostlivosti, aby bola zaistená maximálna kontinuita starostlivosti o dieťa a jeho rodinu.

MDS v zariadeniach poradenstva a prevencie (ďalej len „ZPP“) a ŠPT zahŕňa tímovú spoluprácu rodiny, dieťaťa/žiaka a rôznych pedagogických, odborných zamestnancov vo vnútri jedného tímu. V systéme výchovy a vzdelávania ide predovšetkým o školské podporné tímy, tímy v zariadeniach poradenstva a prevencie a špeciálnych výchovných zariadeniach. Tieto tímy poskytujú odborné činnosti svojim cieľovým skupinám v rámci podporných úrovní 1.-5. stupňa. Špeciálne výchovné zariadenia (ďalej len „ŠVZ“) nie sú v zmysle legislatívy zahrnuté do 5. podporných úrovní, avšak z pohľadu výkonov ich odborných činností pre deti a žiakov ohrozených rizikovým správaním ide o kľúčových aktérov poradenstva a prevencie v školstve. Cieľom je vytvorenie multidisciplinárnej spolupráce organizovanej formou jedného tímu s definovanými členmi, zdieľanými hodnotami, spoločnými tímovými postupmi a procesmi, ktoré vedú k podpore a poskytovaniu odbornej činnosti cieľovej skupine vo výchovno-vzdelávacom procese. Účelom MDS je utvárať, udržiavať a rozvíjať inkluzívne prostredie a vzťahy. Rozširovať a inovovať špecifické profesijné spôsobilosti členov tímov, poskytovať odborné činnosti podpory a poradenskej starostlivosti na základe aktuálnych potrieb cieľových skupín.

Obr. 1

Pri bližšom pohľade na slnečník by sme si mohli predstaviť všetky rezorty, na ktoré sa pozrieme bližšie v nasledujúcej kapitole. Nakoľko sa Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie nachádza v rezorte školstva ako priamo riadená organizácia Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky, začneme práve rezortom školstva.

Obr. 2

Aktéri MDP v systéme poradenstva a prevencie

Poskytovaním pre-, peri- a postnatálnej starostlivosti a pridelením pediatra je zdravotníctvo nepochybne prvým rezortom, s ktorým sa dieťa a jeho rodina stretnú. Ak sa nevyskytne žiaden zdravotný alebo sociálny problém, dieťa sa začleňuje do školského systému v rámci predškolských zariadení. Ak sa u dieťaťa/žiaka vyskytnú ťažkosti vo výchovnovzdelávacom procese, je možné vyhľadať odbornú pomoc v rámci systému poradenstva a prevencie. Systém poradenstva a prevencie aktuálne pozná podporné stupne, ktoré definujú 5 stupňov v zmysle subsidiarity. V školskom poradenskom systéme sa poskytujú odborné činnosti v ZPP a v školách prostredníctvom pedagogických zamestnancov (ďalej len „PZ“) a odborných zamestnancov (ďalej len „OZ“), ktorí v prostredí školy môžu vytvárať ŠPT. Ďalšími subjektami, ktoré na procese intervencie spolupracujú, sú špeciálne výchovné zariadenia:

- diagnostické centrá,
- reedukačné centrá,
- liečebno-výchovné sanatóriá.

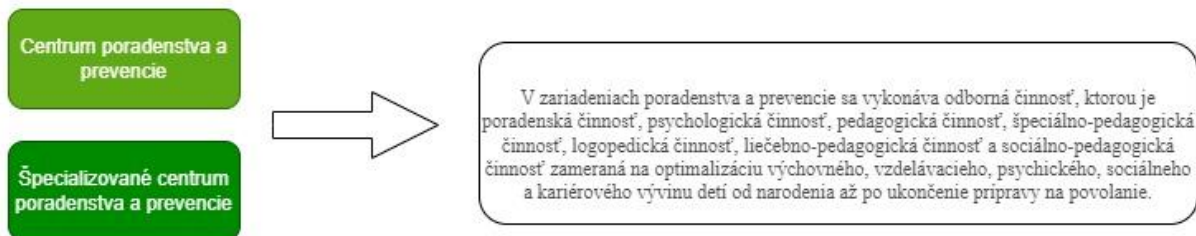
Prehľad prinášame v grafickej podobe (Obr. 3). V tejto schéme sú vymenované aj školské účelové a výchovno vzdelávacie zariadenia.

Pri riešení spektra problémov dieťaťa a jeho najbližšieho sociálneho okolia je podstatná priepustnosť a spolupráca škôl a poradenských zariadení s inštitúciami a odborníkmi naprieč všetkými rezortmi.

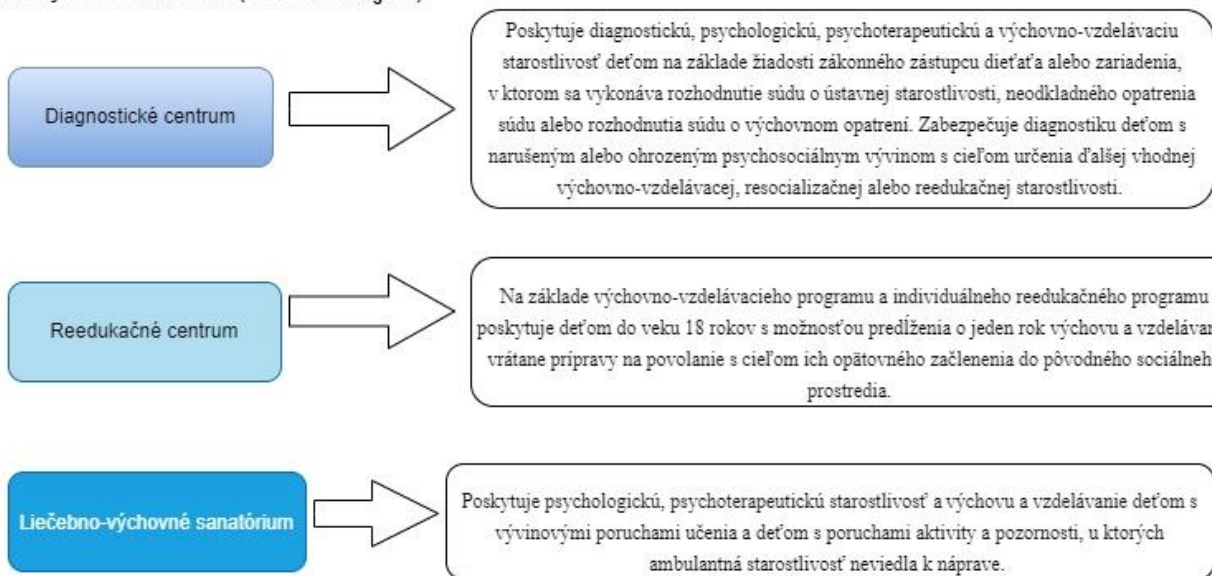
Obr. 3

Sústava školských zariadení (245/2008 Z.z. §112)

Zariadenia poradenstva a prevencie (245/2008 Z.z. §131)

Špeciálne výchovné zariadenia (245/2008 Z.z. §120)

Školské výchovno-vzdelávacie zariadenia (245/2008 Z.z. §113)

- školský klub detí
- centrum voľného času
- školský internát

Školské účelové zariadenia (245/2008 Z.z. §1137)

- škola v prírode
- zariadenia školského stravovania
- stredisko služieb škole

Spolupracujúce rezorty a spoluaktéri systému poradenstva a prevencie v školstve

Na realizáciu efektívnej odbornej činnosti, ktorá prinesie maximálne využitie potenciálu dieťaťa a optimalizuje výchovu a vzdelávanie dieťaťa/žiaka, je dôležité zabezpečiť spoluprácu viacerých odborníkov. Do tejto multidisciplinárnej spolupráce spadajú subjekty z rezortu:

- Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR,
- Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR,
- Ministerstva zdravotníctva SR,
- Ministerstva vnútra SR,
- organizácií tretieho sektora,
- orgány samosprávy (mestá, obce, vyššie územné celky).

Medzi organizácie z **rezortu zdravotníctva**, ktoré sú častými poskytovateľmi odbornej starostlivosti pre deti/žiacov, patria špecializované zariadenia na prevenciu, diagnostiku, liečbu a starostlivosť v súvislosti s problémami pri užívaní psychoaktívnych látok, poruchami príjmu potravy, pedopsychiatrické ambulancie a centrá včasnej intervencie.

Subjekty z rezortu zdravotníctva, ktoré spolupracujú na poskytovaní odbornej starostlivosti, sú primárne odborníkmi z oblasti:

- pediatrie,
- psychiatrie,
- neurológie,
- endokrinológie,
- klinickej psychológie,
- klinickej logopédie
- a ďalších (napr. špecialisti v oblasti imunológie, alergológie, internej medicíny, oftalmológie, ORL ambulancie, onkologické ambulancie, teda celé spektrum špecialistov, ktorí poskytujú starostlivosť deťom/žiakom so zdravotným znevýhodnením, alebo dlhodobo chorým).

Konkrétni spoluaktéri z rezortu zdravotníctva:

- ambulancie odborných lekárov (pediatri, neurológovia, ORL lekári, pedopsychiatri)
- ambulancie klinických zamestnancov (klinickí psychológovia, liečební pedagógovia, klinickí logopédi)
- sanatóriá (Stacionár detskej psychiatrie, Prvý vysokošpecializovaný odborný ústav Dialóg, Rehabilitačné sanatórium pre deti)
- ACVA (Akademické centrum výskumu autizmu)

Rozličné odborné činnosti sú realizované prostredníctvom inštitútu **sociálnoprávnej ochrany detí** a sociálnej kurately. Opatrenia sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately vykonávajú:

- Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR,
- Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny,
- úrady práce, sociálnych vecí a rodiny,
- Centrum pre medzinárodnoprávnu ochranu detí a mládeže,
- obce,
- vyššie územné celky (ďalej len „VÚC“),
- iné akreditované subjekty (napr. Návrat, Úsmev ako dar).

Rezort práce, sociálnych vecí a rodiny zabezpečuje okrem sociálno-právnej ochrany detí a kurately a podpory v zamestnanosti aj:

- Centrá včasnej intervencie (CVI), a Služby včasnej intervencie (služba včasnej intervencie v Domovoch sociálnych služieb)
- Centrá pre deti a rodiny (CDR)
- resocializačné strediská, domy na pol ceste
- chránené bývanie, chránené dielne a pracoviská
- krízové centrá (napr. Repuls, Brána do života)

Z rezortu **Ministerstva vnútra SR** je dôležitým zainteresovaným subjektom **Polícia SR**. Tá sa podieľa na odhaľovaní a vyšetrovaní trestnej činnosti páchanej deťmi/mladistvými alebo na deťoch/mladistvých. Okrem toho môže poskytovať preventívne a intervenčné programy z oblasti kriminality detí a mládeže. Najčastejšia spolupráca sa zameriava na riešenie problematiky zneužívania detí/mladistvých, obchodovania s ľuďmi, zanedbávania detí alebo počítačovú kriminalitu. Spolupracuje aj pri výchove žiakov s rizikovým správaním, rieši problémy so šikanou a kyberšikanou, či šírenie dezinformácií a hoaxov.

Odbornú činnosť vykonávajú aj rôzne organizácie **tretieho sektora**, ako sú napríklad rôzne mimovládne neziskové organizácie zaoberajúce sa činnosťami v oblasti sociálnych služieb, napr. pomoc a podpora náhradných rodín; zdravotníctva, napr. združenia pacientov s rovnakou diagnózou; alebo organizácie zaoberajúce sa ochranou ľudských práv, vzdelávaním, osvetou a podobne. Dôležitými zainteresovanými nositeľmi témy (stakeholdermi) v rámci tretieho sektora sú napríklad:

- občianske združenia (napr. Liga za duševné zdravie, Návrat, Náruč – Pomoc deťom v kríze, Divé maky, Maják, Centrum Memory)
- iniciatívy (Iniciatíva slovenských učiteľov, Platforma rodín detí so zdravotným znevýhodnením)
- telefonické alebo on-line linky dôvery

V čase jednoduchšieho a rýchlejšieho prenosu informácií je najefektívnejšou formou medzirezortnej spolupráce jasne zadefinovaná koordinovaná spolupráca. Koordinovaná spolupráca má predstavovať základný štandard, ktorý prijímateľom odbornej starostlivosti ponúkne riešenie aktuálneho problému cieľovými intervenciami a v neposlednom rade zabezpečí aj prevenciu pred opakovaným návratom a nutnosťou znovu vyhľadať odbornú pomoc.

Rodičia/Zákonní zástupcovia (ďalej len „ZZ“) sú partnermi pre členov MDT, sú členmi MDT. Ich podpora a sprevádzanie dokonca môže byť neraz aj účinnejšia ako priama práca OZ s dieťaťom. Rodičia/ZZ by sa postupne mali stávať rovnocennými partnermi MDT pri podpore svojich detí, k čomu prispieva aj ich informovanosť, účasť a aktívne zapájanie do hľadania najlepšieho možného riešenia pre ich dieťa, účasť na zostavovaní individuálneho vzdelávacieho plánu, plánovaní podpory dieťaťa, aktívnej komunikácii.

Ďalšie zdroje informácií

Krajské riaditeľstvá policajného zboru sú dostupné na webovom linku:

<https://www.minv.sk/?krajске-riaditelstva-pz-1>

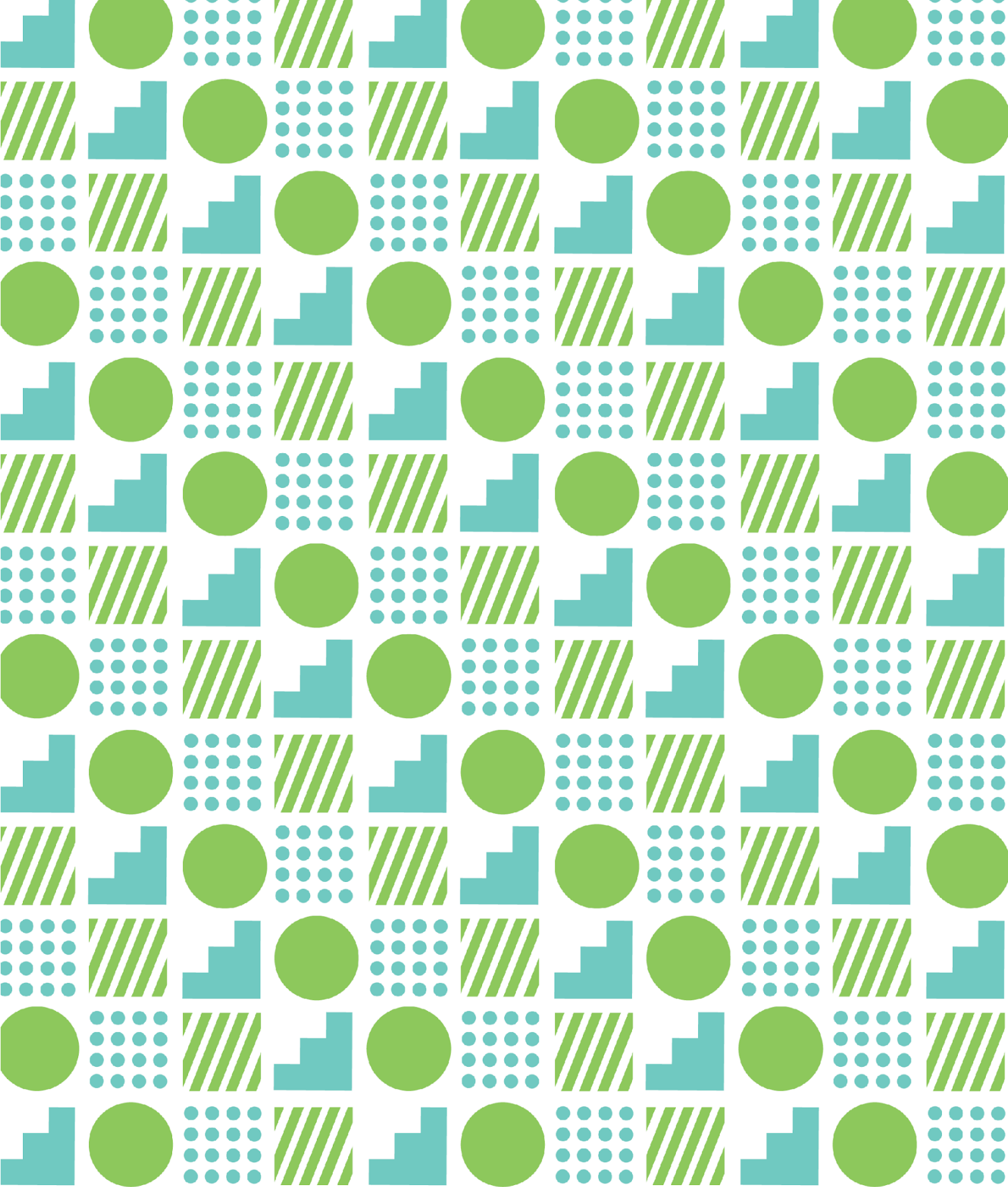
Centrá pre deti a rodiny sú dostupné na odkaze:

https://www.upsvr.gov.sk/zariadenia-socialnopravnej-ochrany-deti-a-socialnej-kurately/detske-domovy/zoznam-detskych-domovov-a-ine-zariadenia.html?page_id=123896

Sieť zariadení poradenstva a prevencie:

<https://www.minedu.sk/siet-zariadeni-poradenstva-a-prevencie-od-112023>

VÝSKUMNÝ ÚSTAV
DETSKEJ PSYCHOLÓGIE
A PATOPSYCHOLÓGIE

ŠTANDARDY
NÁRODNÝ PROJEKT

Štandardizáciou systému poradenstva a prevencie
k inklúzii a úspešnosti na trhu práce